

Ткаченко І.П.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів та обліку,

Дніпродзержинський державний технічний університет

Очеретяний В.В.,

студент,

Дніпродзержинський державний технічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ: ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ

Анотація. Досліджено проблеми розвитку інфраструктури фінансового сектору та використання сучасних технологій. Здійснено оцінку структури фінансових інститутів, визначено їхню роль у побудові інноваційної моделі економіки України. Проаналізовано інноваційні перетворення фінансових інституцій та визначено можливості їхньої імплементації.

Ключові слова: інновації, інституції, інституційна структура, перетворення, впровадження.

Постановка проблеми. Сьогодні основним рушієм прогресу, без якого неможливий розвиток, у тому числі й фінансових інститутів, є впровадження інновацій. Засади формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їхньої реалізації в Україні визначає Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [1], який при цьому спирається на законодавство щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та про державні цільові програми. Законом визначено стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності на 2012–2021 рр., серед яких один із ключових – запровадження державою заходів щодо розвитку інноваційної інфраструктури. Актуальність дослідження інноваційних перетворень у фінансових інститутах на теоретико-методологічному рівні обумовлена необхідністю активізації інноваційних процесів у вітчизняному фінансовому секторі економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку інфраструктури фінансового сектору та використання сучасних технологій у світовій теорії та практиці приділяється достатня увага. Протягом останніх років ці питання стали об'єктом дослідження багатьох українських учених, серед яких насамперед необхідно назвати Алексеєнко Л.М., Базиловича В.Д., Васильченко З.М., Внукову Н.М., Гесця В.М., Грушко В.І., Задорожного Г.В., Кіреєва О.І., Корнеєва В.В., Криклія А.С., Кузнецову А.Я., Лисенка Р.С., Лютого І.О., Мороза А.М., Науменкову С.В., Опаріна В.М., Примостку Л.О., Савлука М.І., Смовженко Т.С., Сохацьку О.М., Терещенко Г.М., Чухно А.А. та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатньо високий рівень зарубіжних і вітчизняних наукових розробок із проблем розвитку фінансового сектору, ще не вирішеними залишається низка проблем щодо обґрунтування впливу імплементації інноваційних перетворень фінансових інституцій на структурну розбудову фінансового сектору в контексті вимог до формування конкурентних переваг та забезпечення фінансової стабільності фінансових інститутів.

Мета статті полягає в аналізі інноваційних перетворень фінансових інституцій та дослідженні можливостей їхньої імплементації в сучасних економічних умовах України.

Вклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи те, що сучасна теорія інновацій вирішальною мірою формується під впливом інституціоналізму, роль інституцій у житті організованого суспільства важко переоцінити, оскільки ключовим завданням країни в умовах трансформаційних перетворень є створення та розвиток інститутів ринку. Удосконалення існуючих фінансових інструментів та створення нових продуктів і послуг стали ключовими чинниками розвитку світових фінансових ринків, що викликало зміни як національних фінансових ринків, так і економік країн у цілому.

Слід зазначити, що розвиток інституціоналізму потребує вдосконалення понятійного апарату і розмежування змісту таких категорій, як «інституції» та «інститут», оскільки відсутність наукової понятійно-категоріальної чистоти призводить до змішування змісту різних понять [2].

Основні підходи етимологічних досліджень визначення поняття «інституції» представлено у табл. 1.

Таблиця 1
Групування основних підходів етимологічних досліджень визначення поняття «інституції»

Підходи до визначення інституцій	Опис підходів
«Фундаторська ортодоксія»	- інституції: формальні, неформальні
«Тотально-інституційний підхід»	- інституція як традиція, норма, як безумовний спосіб господарюючої поведінки є чимось стійким, незмінним, стабільним
«Інституційно-системне структурування»	- владно-організаційні інститути (інститути державної влади, інститут місцевого самоврядування); - базисно-господарські та функціонально-економічні системні інститути (інститут власності, інститут підприємництва, інститут грошей, фінансово-кредитний інститут, інститут ціноутворення); - господарсько-асоціативні інститути (домогосподарство, фірма, держава); - асоціативно-соціальні інститути (партії, профспілки, суспільні об'єднання, громадські організації)

Групування основних підходів до системи комплексного підходу етимологічних досліджень визначення сутності поняття «інститут» дозволило констатувати його як тривалі суспільно-економічні відносини, які базуються на формальних

Структура фінансових установ України в 2011–2015 рр.

Фінансові установи	31.12.2011	%	31.12.2012	%	31.12.2013	%	31.12.2014	%	01.10.2015	%
Страхові компанії, усього	442	10,4	414	9,4	407	9,06	407	8,8	385	8,4
у тому числі:										
страхові компанії з ризикових видів страхування	378	8,9	352	8	345	7,6	345	7,4	330	7,2
страхові компанії зі страхування життя	64	1,5	62	1,4	62	1,3	62	1,3	55	1,2
Кредитні установи, усього	1672	39,5	1765	40	1839	40,9	1888	40,9	1871	40,8
у тому числі:										
банки	176	4,1	176	4,03	176	3,9	180	3,9	163	3,5
кредитні спілки	613	14,4	617	14,1	622	13,8	627	13,6	607	13,2
інші кредитні установи	48	1,1	61	1,3	73	1,6	88	1,9	97	2,11
юридичні особи публічного права	30	0,7	30	0,6	30	0,66	30	0,6	30	0,65
Ломбарди	456	10,7	473	10,8	478	10,6	481	10,4	476	10,3
Фінансові компанії	251	5,9	312	7,1	377	8,3	415	9,01	491	10,7
Довірчі товариства	2	0,04	2	0,04	2	0,04	2	0,04	2	0,04
Недержавні пенсійні фонди	96	2,2	94	2,15	81	1,8	80	1,7	76	1,65
Усього установ за рік	4228	100	4358	100	4492	100	4605	100	4583	100

Джерело: побудовано автором згідно з даними Державного реєстру

Динаміка вартості та структури активів фінансових інститутів України за 2004–2015 рр.

Показники	Активи фінансових інститутів (млрд. грн.)											
	2004 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
Банки	134,34	85	213,87	84,2	340,17	84,3	599,39	85,1	926,08	84,3	880,32	77,3
Кредитні спілки	0,84	0,53	1,94	0,76	3,24	0,8	5,26	0,74	6,06	0,55	4,21	0,36
Фінансові компанії	0,816	0,51	1,87	0,73	4,8	1,18	3,27	0,46	6,01	0,54	6,37	0,55
Страхові компанії	20,01	12,6	20,9	8,24	23,9	5,92	32,2	4,57	41,9	3,81	41,9	3,68
Пенсійні фонди	0,01	0	0,046	0	0,137	0	0,281	0	0,61	0,05	0,85	0,07
Інститути спільного інвестування	1,93	1,22	6,09	2,39	17,14	4,24	40,78	5,79	63,23	5,76	82,54	7,24
Загальні активи фінансових інститутів	157,95	100	253,88	100	403,49	100	703,85	100	1097,7	100	1138,75	100
ВВП	345,11	x	441,4	x	544,1	x	720,7	x	948	x	913,3	x
Співвідношення активів фінансових інститутів до ВВП	x	45,77	x	57,52	x	74,16	x	97,66	x	115,79	x	124,7
Співвідношення активів банків до ВВП	x	38,93	x	48,45	x	62,52	x	83,17	x	97,69	x	77,3
Показники	Активи фінансових інститутів (млрд. грн.)											
	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		на 01.06. 2015 р.	
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
Банки	942,1	74,8	1054,2	85,7	1127,19	85,9	1278,1	86,8	1408,7	85,4	1476,2	85,1
Кредитні спілки	3,43	0,27	2,38	0,19	2,65	0,2	2,8	0,17	2,6	0,15	1,01	0,05
Фінансові компанії	7,24	0,57	8,09	0,65	9,23	0,7	10,6	0,72	42,4	2,5	67,4	3,88
Страхові компанії	45,2	3,59	48,1	3,91	51,3	3,91	55,4	3,76	70,2	4,2	63,5	3,65
Пенсійні фонди	1,14	0,09	1,38	0,11	1,64	0,12	1,97	0,13	2,38	0,14	2,15	0,12
Інститути спільного інвестування	108,1	8,59	115,7	9,4	119,2	9,09	122,7	8,33	123,5	7,48	124,8	7,19
Загальні активи фінансових інститутів	1258,3	100	1229,8	100	1311,24	100	1471,4	100	1649,8	100	1735,1	100
ВВП	1082,7	x	1316,6	x	1408,9	x	1454,9	x	1566,7	x	1751*	x
Співвідношення активів фінансових інститутів до ВВП	x	116,2	x	93,4	x	93,1	x	101,1	x	105,3	x	99,1*
Співвідношення активів банків до ВВП	x	87,01	x	80,1	x	80,0	x	87,8	x	89,9	x	84,3*

*Дані не повного року

і неформальних інституціях, та як суб'єкта – носія певних соціально-економічних відносин на мікро- та макрорівнях. Ключовим завданням інституцій є створення сигналів про потреби суспільства, тобто генерування інформації у поєднанні з одночасним розв'язанням проблем, що виникають, та підтримкою збалансованості інтересів усіх його членів. У складі інституційної структури фінансового ринку фінансові інститути здійснюють фінансову діяльність, результатом якої є створення власного специфічного продукту, а саме: засобів платежу, акумульованих інвестиційних і кредитних ресурсів, а також різноманітних фінансових послуг. Фінансові інститути покликані забезпечувати ліквідність фінансових активів, з якими вони працюють, а також функцію можливості накопичення багатства. Імплементация інноваційних перетворень фінансових інституцій як економічних дій дають можливість підвищити їхню ефективність за рахунок економії, зумовленої зростанням масштабу операцій, рівномірно розподіляючи ризики.

Слід зазначити, що розвиток фінансових інститутів в Україні відбувається з різними темпами та масштабами,

що впливає на формування їхньої структури. У табл. 2 представлено динаміку структури фінансових установ у 2011–2015 рр. Аналіз даних табл. 2 дав змогу зробити висновок, що станом на 01.10.2015 р. із зареєстрованих у Державному реєстрі 4 583 фінансових установи перше місце за кількістю займають кредитні спілки – 607, фінансові компанії – 491, ломбарди – 476 та страхові компанії – 330. Тобто у структурі фінансових інститутів 40,8% займають кредитні установи, на другому місці страхові компанії з показником 8,4% від загальної кількості.

У табл. 3 та на рис. 1 та 2 представлено динаміку вартості та структури активів фінансових інститутів України за 2004–2015 рр., аналіз якої засвідчує, що, незважаючи на невелику частку кількості банківських установ у структурі фінансових установ, найбільшого розвитку досягли саме вони.

Переважаання банків та домінування в пропозиції фінансового ринку банківських інструментів є однією з ключових проблем розвитку вітчизняного фінансового ринку, адже обмеження ринкового вибору фінансових інструментів зумовлює

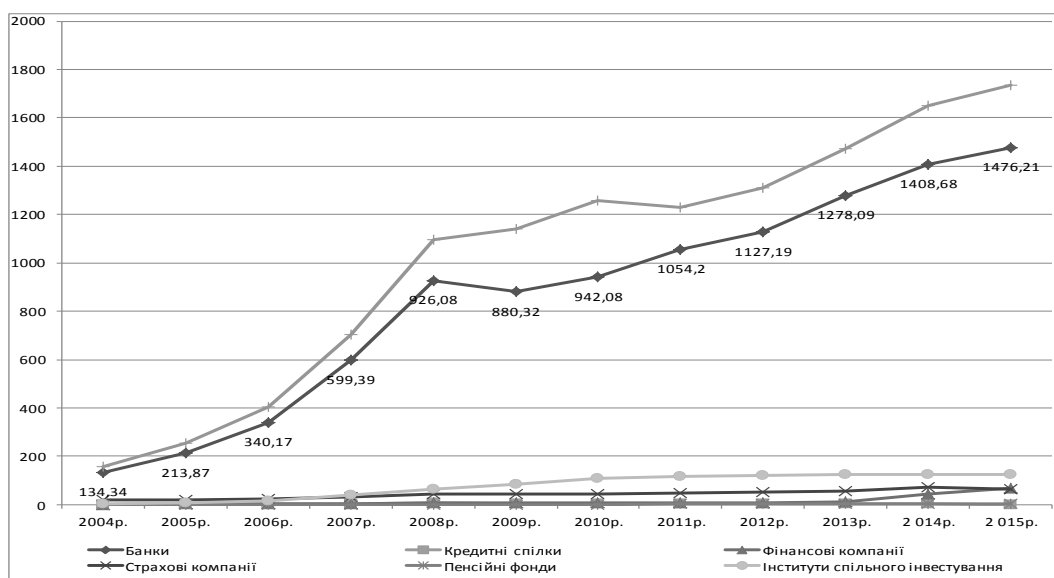

Рис. 1. Динаміка зміни вартості активів фінансових інститутів України за 2004–2015 рр. (млрд. грн.)

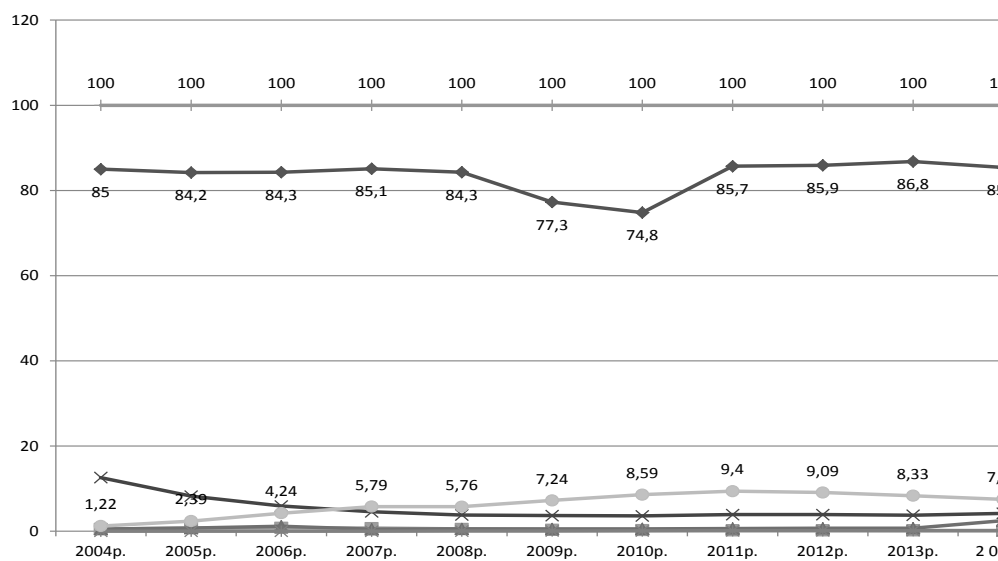

Рис. 2. Динаміка зміни структури активів фінансових інститутів України за 2004–2015 рр. (%)

значну частку банківських депозитів у структурі активів фінансових інститутів.

Слід зважати на те, що в системі сучасного розширеного відтворення фінансове забезпечення інноваційного розвитку стає ключовою проблемою. Фінансовий капітал забезпечує реалізацію інноваційного процесу, а інновації породжують додатковий капітал і, відповідно, нові інвестиції. Саме тому фінансові компанії все частіше вдаються до впровадження інноваційних перетворень. Нові банківські технології – шанс для успішної конкуренції.

Упровадження інноваційного менеджменту як останнього слова в банківському управлінні – нагальна необхідність для українських банків, щоб вижити в міжнародній конкуренції. Інноваційний банківський менеджмент може бути успішно впроваджений в українських банках тільки як частина більш широких заходів із вироблення і застосування на практиці інноваційної стратегії.

Особливої актуальності розвиток наукових досліджень інноваційних стратегій банку набуває в умовах світової глобалізації, коли формується принципово нове зовнішнє середовище діяльності, оскільки цей процес характеризується суперечливістю та певною обмеженістю [3].

Спеціалісти зазначають, що сьогодні банки в розвинених країнах практично вичерпали можливості зростання як за рахунок звичних внутрішніх джерел, так і за рахунок злиттів та поглинань. Зниження відсоткової маржі і взагалі процеси дезінтермедіації, тобто відмова кредиторів і позичальників від послуг банків як фінансових посередників та їхня орієнтація на пряме фінансування за схемою «інвестор – емітент цінних паперів», призводять до суттєвого зменшення доходів банків від традиційних операцій. Таким чином, для забезпечення самозбереження та розвитку банківських інститутів на перший план об'єктивно виходить потреба формування нового, інноваційного мислення [4].

У сучасних умовах, коли стандартним набором продуктів досвідченого споживача дуже важко здивувати, виникає необхідність створення нових, специфічних, індивідуалізованих банківських продуктів, упровадження яких знаменує перехід на новий ступінь розвитку індустрії фінансових послуг. Розробка та вдосконалення банківських продуктів є домінуючим напрямком інноваційної діяльності банків, що отримало назву банківського інжинірингу.

На сьогодні менеджмент провідних банків світу визначає, що наявність інновацій у банку є ключовою ознакою, що відрізняє їх від конкурентів. Забезпечення фінансової стабільності та підвищення фінансової ефективності потребує від банків як ключових гравців на ринку фінансових послуг не тільки запровадження нових продуктів і послуг, а й більш зваженого інноваційного підходу до власних бізнес-моделей сталого економічного розвитку на основі вироблення і застосування на практиці інноваційної стратегії імплементації конвергентних процесів банківського сектору, страхового та фондового ринку. Поступове зближення зазначених сегментів фінансового ринку забезпечує можливість розвитку нових видів фінансових інструментів та перенесення застосовуваних технологій з одного ринку на інші. Одним із основних результатів конвергенції банківського і страхового ринків із фондовим ринком стало застосування механізму сек'юритизації при управлінні активами фінансових установ.

Банківсько-страхова інтеграція відіграє визначальну роль у забезпеченні розвитку фінансового сектору економіки. Наслідком об'єднання банківського і страхового капіталів, а також інформаційно-технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів учасників інтеграції є досягнення синергетичного ефекту на рівні окремих корпоративних об'єднань. У залежності від рівня інтеграції доцільним є виокремлення таких видів БСІ, як інтеграція асортименту (формою реалізації даного виду є комплексні фінансові продукти), інтеграція масштабу (реалізується у формах спільних каналів збуту та стратегічних альянсів), а також повна інтеграція (представлена банківсько-страховими групами) [5].

Проте на сьогоднішній день не менш важливим напрямком є розвиток інноваційних технік передачі на ринок капіталу і страхових ризиків на основі спільної фінансової технології, що передбачає створення спеціального інвестиційного посередника та впорядкування інфраструктури як забезпечувальної системи інвестиційного ринку.

Ефективність виконання інвестиційним ринком своєї основної функції по мобілізації розрізаних інвестиційних ресурсів, їх акумуляції та трансформації у продуктивний капітал значною мірою залежить від впорядкованості інфраструктури цього ринку, окресленості інституційного та правового поля, швидкості та надійності здійснення суб'єктами ринку інвестиційних операцій та функціонування комунікаційних систем, розвитку сучасних форм та методів консолідації ресурсів.

Висновки. Імплементація механізмів взаємовигідної співпраці інвестиційних посередників у межах інвестиційних консорціумів сприятиме забезпеченню стабільності функціонування банків і фінансових установ, підвищенню рентабельності їхньої діяльності та збільшенню обсягів інвестування, що створить підґрунтя для подальшого зростання вітчизняної економіки.

Література:

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № № 19–20. – Ст.166.
2. Катигрובה О.В. Сутнісна характеристика понять «інститут» та «інституція» в теорії інновацій / О.В. Катигрובה [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-311/economic-theory-and-history-311/7510-description-of-understanding-sutnsna-qnstitutq-ta-qnstitutsyaq-in-teor-nnovatsy>.
3. Єгоричева С.Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти: [монографія] / С.Б. Єгоричева; ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». – Полтава: АСМІ, 2010. – 348 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dSPACE.puet.edu.ua/bitstream/123456789/612/1/monografiya2010.pdf>.
4. Кононенко А.Ф., Кононенко О.Т. Впровадження інновацій в банківській практиці України та світу / А.Ф. Кононенко, О.Т. Кононенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/ekonom/60/8294-vprovadzhennya-innovacij-v-bankivskij-praktici-ukraini-ta-svitu.html>.
5. Козьменко С.М., Багмет К.В. Теоретичне підґрунтя банківсько-страхової інтеграції / С.М. Козьменко, К.В. Багмет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://insurance.uabs.edu.ua/uk/biblioteka/statti/51-teoretychne-pidgruntia-bankivsko-strakhovoi-intehratsii.html>.

Ткаченко И.П., Очеретяный В.В. Инновационные превращения отечественных финансовых институций: проблемы разработки и внедрения

Аннотация. Исследованы проблемы развития инфраструктуры финансового сектора и использования современных технологий, осуществлена оценка структуры финансовых институтов. Определена их роль в построении инновационной модели экономики Украины. Проанализированы инновационные превращения финансовых институций и определены возможности их имплементации.

Ключевые слова: инновации, институции, институционная структура, превращение, внедрение.

Tkachenko I.P., Ocheretianyi V.V. Innovative transformations of home financial institutes: problems of development and introduction

Summary. The problems of development of infrastructure of financial sector and use of modern technologies are investigational in the article, the estimation of structure of financial institutes is carried out, their role is certain in the construction of innovative model of economy of Ukraine, innovative transformations of financial institutes are analysed and possibilities of their introduction are analysed.

Keywords: innovations, institutes, institutional structure, transformation, introduction.